

Bilag 3

Rådgivningsgruppen for Fælles Måls anbefalinger til Undervisningsministeriets vejledningsmateriale

Baggrund

Folkeskoleforligskredsen blev i juni 2017 enige om at løse bindingerne i Fælles Mål. Med aftalen fastholdes de 215 kompetencemål for, hvad eleverne skal kunne, og de tilhørende færdigheds- og vidensområder og opmærksomhedspunkter, mens de 3.170 underliggende færdigheds- og vidensmål er gjort vejledende. De overordnede mål for, hvad eleverne skal kunne i fagene, er således de samme, men med en øget lokal frihed til at planlægge, hvordan man når dertil. De nye regler er trådt i kraft i december 2017.

I efteråret 2017 nedsatte undervisningsminister Merete Riisager en rådgivningsgruppe med lærere, ledere, videnspersoner og repræsentanter fra Danmarks Lærerforening, Kommunernes Landsforening, Børne- og Kulturchefforeningen samt Skolelederforeningen, der ud over at rådgive Undervisningsministeriet om implementeringen af den politiske aftale også skal komme med anbefalinger til skrivegruppernes revidering af læseplaner og undervisningsvejledninger i fagene.

For anbefalinger til læseplan og undervisningsvejledning er vedlagt et forslag til disposition.

Anbefalinger vedr. Fælles Mål 2019

- Faghæftet beskriver sammenhængen mellem folkeskolens formål, fagets formål, kompetencemål og færdigheds- og vidensområder, læseplan og undervisningsvejledning.
- Faghæftet udgives i analog form og gøres tilgængeligt digitalt på emu.dk.

- Faghæftet skal indeholde en præambel, der er fælles for alle fag (jf. forslag til disposition af Fælles Mål 2019).

Endvidere er der nedenfor angivet Rådgivningsgruppens anbefalinger til:

1. Undervisningsministeriets øvrige vejledning
2. Processen for skrivegruppernes arbejde
3. Formen på Undervisningsministeriets vejledning

Anbefalinger til læseplan

- Læseplaner skal rumme en beskrivelse af fagets identitet.
- Læseplanen skal tydeliggøre folkeskolens formål og fagets formåls betydning for og i undervisningen i faget.
- Læseplanen skal gøre rede for sammenhængen mellem fagformål, kompetencemål og færdigheds- og vidensområderne i faget eller emnet.
- Læseplanerne skal definere de centrale begreber i kompetencemålene.
- Læseplanerne skal indeholde en beskrivelse af hvert kompetenceområde og færdigheds- og vidensområde.
- Læseplaner må udfolde de didaktiske kategorier, der er centrale for forståelsen af folkeskolelovens rammer for læseplanen: mål, indhold og progression.
- Dette skal ske ved, at læseplanen på hvert trinforløb for hvert færdigheds- og vidensområde rummer en beskrivelse af progressionen i områdets indhold frem mod kompetencemålet. Beskrivelsen skal tydeliggøre, hvordan arbejdet med færdigheds- og vidensområdet fører frem mod kompetencemålet.

- Læseplanen skal indeholde beskrivelser af fagets rolle i forhold til de centralt bestemte fokusområder: sproglig udvikling, it og medier og innovation og entreprenørskab. De nuværende temaer skal skrives tydeligere ind i læseplanerne ift. det enkelte fags perspektiv. Der skal i denne sammenhæng tages højde for fagenes egenart.
- Læseplanerne for børnehaveklassen, dansk og matematik skal indeholde en beskrivelse af betydningen af opmærksomhedspunkterne.
- Læseplanen bør støtte lærernes refleksioner over fremrykning af taksonomi på alle klassetrin (dvs. overvejelser om arbejdet på de tidligere trinforløb frem mod de højere taksonomiske niveauer, der indgår i mål og områder på senere trinforløb).

Se bilag med forslag til disposition af en læseplan i dansk.

Anbefaling til undervisningsvejledning

- Der skal være en tydelig sammenhæng mellem læseplaner og undervisningsvejledninger, herunder samme brug af begreber m.v.
- Undervisningsvejledningen skal kunne give grundlag for didaktisk refleksion og pædagogiske drøftelser lokalt.
- Undervisningsvejledningen skal beskrive og eksemplificere sammenhængen mellem folkeskolens formål, fagets formål og undervisningen i faget. Dette kan fx ske gennem inspiration til, hvordan indholdsvalg og valg af arbejdsformer kan understøtte forskellige elementer af formålsparagraffen.
- Undervisningsvejledningen skal indeholde en beskrivelse af sammenhængen mellem indholdsprogression og progression/fremskridt i elevernes læring.
- Undervisningsvejledningen skal indeholde undervisningseksempler, der er udformet, så de giver anledning til, at de fagprofessionelle kan reflektere, lade sig inspirere og selv udvikle deres egen undervisning.
- Undervisningsvejledningen skal komme med overvejelser over og eksempler på valg af undervisningsmetoder, arbejdsformer i forhold til mål og indhold, fagets didaktik m.v.
- Undervisningsvejledningen skal give inspiration til tilrettelæggelse af undervisning i tværgående emner og problemstillinger, herunder fagets samspil med andre fag.
- Undervisningsvejledningen skal give eksempler på, hvordan både den faglige og den tværfaglige undervisning bidrager til elevernes alsidige udvikling.
- Undervisningsvejledningen skal beskrive fagets rolle i forhold til bl.a. bevægelse og åben skole.
- Undervisningsvejledningen skal forholde sig til evaluering i faget, og der skal være eksempler på forskellige evalueringsmetoder, der viser en bredde i egnede evalueringsmetoder i faget, særligt med fokus på den formative evaluering og på evaluering af aspekter vedrørende fagets formål og elevernes alsidige udvikling.
- Undervisningsvejledningen skal tydeliggøre forholdet mellem nationale test, folkeskolens afgangsprøve, elevplaner og Fælles Mål og efterlade et rum for udviklingen af de fagprofessionelles egen evalueringspraksis.

Se bilag med forslag til disposition for undervisningsvejledning.

1) anbefalinger til Undervisningsministeriets øvrige vejledning

- Ministeriet skal udarbejde vejledningsmateriale om, hvordan indholdsvalg og valg af arbejdsformer kan understøtte forskellige elementer af formålsparagraffen og fagenes formål.
- Ministeriet skal udarbejde vejledning og inspiration til arbejdet med formålsparagraffens forskellige elementer.
- Ministeriet skal udarbejde vejledning og inspiration med fokus på tilrettelæggelse af undervisning i det enkelte fag og fagets samspil med andre fag.
- Ministeriet skal tage en aktiv rolle i at understøtte fagmiljøerne (de faglige foreninger, professionshøjskolerne og universiteterne) i de enkelte fag og i, at disse skal inddrages mere aktivt og systematisk i udarbejdelsen og gennemførelsen af ministeriets vejledning.

- Ministeriet skal gennemskrive de eksisterende vejledninger i de tværgående temaer, og med afsæt heri skal der udarbejdes vejledning, der er tilpasset det enkelte fag.
- Ministeriet understøtter dialogen om Rådgivningsgruppens pejlemærker lokalt.
- Ministeriets vejledning af kommuner, skoler og lærere skal forankres lokalt og ske i et samarbejde med professionshøjskolerne, den kommunale forvaltning og skolerne ud fra lokalt fastsatte relevanskriterier.
- Ministeriet skal i højere grad vejlede med respekt for lokale tilgange og perspektiver med fokus på den gode tilrettelæggelse af undervisningen inden for rammerne af pejlemærkerne og med respekt for de fagprofessionelles egne perspektiver. Ministeriet skal generelt have større fokus på fagenes indhold og udvikling.
- Arbejdet med redesigne EMU på grundskoleområdet skal tage afsæt i pejlemærketekstens hovedlinjer.
- Ministeriet skal udarbejde materialer, der understøtter sparring og lokale drøftelser og lokal udvikling, fx om lærernes didaktiske, pædagogiske valg i planlægning, udførelse og evaluering af undervisning.
- Ministeriet informerer læremiddelproducenter om Rådgivningsgruppens pejlemærker og ministeriets vejledningsmateriale.
- Ministeriet informerer udbydere af grund-, efter- og videreuddannelse til skolens fagprofessionelle om Rådgivningsgruppens pejlemærker og ministeriets vejledningsmateriale.
- Der skal i udarbejdelse af læseplaner og undervisningsvejledninger tilstræbes sammenhæng på tværs af fag og emner i opbygning og indhold. Læseplanerne skal følge en fast skabelon, bl.a. fordi de bliver bindende. Der skal være en fælles genreforståelse og begrebsforståelse, men der behøver ikke at være udstrakt ensartethed i vejledningerne.
- Der afholdes i løbet af skriveprocessen et møde mellem grupperne og Rådgivningsgruppen for Fælles Mål, hvor der bliver lejlighed til at drøfte sammenhængen mellem hovedlinjerne i skrivegruppernes arbejde og Rådgivningsgruppens pejlemærker.

3) Anbefalinger til formen

Undervisningsministeriets vejledningsmateriale skal:

- Give et grafisk overblik og formidle Fælles Mål på en måde, der giver overblik og tydeliggør sammenhængen/hierarkiet mellem niveauerne – særligt formålsniveauet, målniveauet og indholdsniveauet.
- Være overskueligt i sin formidling.
- Være brugervenligt og håndterbart.
- Være kortere end tidligere.
- Formidle et fælles sprog om faglighed og didaktik.

Vejledningen bør anvende mange forskellige materialer og formidlingsformer:

- Både digitale materialer og papirudgaver.
- Flere medier i brug, fx film, webinarer m.v.
- Forskellige arrangementer, fx konferencer, seminarer m.v.

Desuden skal ministeriet undersøge behov og ønsker hos de fagprofessionelle, ledere m.v. forud for udarbejdelse af materialer eller indsatser.

2) Anbefalinger vedr. skrivegruppernes arbejde

- Skrivegrupperne bør inddrage andre landes eksempler på læreplanstekster (fx Norge, Ontario og Finland) som inspiration til at opbygge en fælles forståelse af genren og som sammenligningsgrundlag for det konkrete indhold i vejledningsmaterialet.
- Skrivegrupperne skal i udarbejdelse af tekster – ikke mindst læseplaner – være transparente om, hvad de tænker som progression i indhold frem mod et mål inden for hvert færdigheds- og vidensområde. Fagene skal forpligtes på at redegøre, hvad de forstår ved indhold.

Bilag 3a

Læseplan (dansk) [Dispositionen skal tilpasses det enkelte fag]

Indledning

1) Om læseplanen

Hvad er læseplanens funktion (se § 10), og hvordan er den bygget op?

2) Fagets formål og folkeskolens formål

Hvad er de overordnede ideer med faget dansk i folkeskolen, og på hvilke måder retter faget sig mod de overordnede ideer med folkeskolen?

3) Fagets mål og indhold

Hvad er forholdet mellem fagformål og kompetencemål? Hvad skal læreren vide om fagets overordnede indhold, mål og kompetenceområder for at kunne vælge og tilrettelægge undervisningens indhold (jf. § 5) med henblik på elevernes alsidige udvikling i relation til kompetencemålene (jf. § 1 og § 10)? I dansk er det fx vigtigt at kende forskel på fortolkningssituationer og kommunikationssituationer og vide, at kompetenceområderne for fortolkning og kommunikation er overordnede og begge rummer læsning og fremstilling og derfor går på tværs af disse kompetenceområder.

Udviklingen i indholdet i undervisningen

For hvert kompetenceområde beskrives den grundlæggende idé og den udvikling i indholdet i undervisningen, der tilrettelægges med henblik på at nå kompetencemålet ud fra færdigheds- og vidensområderne (jf. § 10). Læseplanen skal fastlægge og kvalificere undervisningsindholdet i færdigheds- og vidensområderne – enten inden for eller på tværs af områderne. I dansk er det fx oplagt at beskrive udviklingen i arbejdet med forskellige typer af tekster i relation til forskellige typer af situationer og kontekster, der rummer forskellige typer af udfordringer og problemstillinger med relevans for elevernes alsidige, danskfaglige udvikling.

1. trinforløb for 1.-2. klassetrin

Kompetenceområde: Læsning

Færdigheds- og vidensområderne:

Finde tekst

Forberedelse

Afkodning

Sprogforståelse

Tekstforståelse

Sammenhæng

Kompetenceområde: Fremstilling

Færdigheds- og vidensområderne:

Håndskrift og layout

Forberedelse

Fremstilling

Respons

Korrektur

Præsentation og evaluering

Kompetenceområde: Fortolkning

Færdigheds- og vidensområderne:

Oplevelse og indlevelse

Undersøgelse

Fortolkning

Vurdering

Perspektivering

Kompetenceområde: Kommunikation

Færdigheds- og vidensområderne:

Dialog

Krop og drama

It og kommunikation

Sprog og kultur

Sproglig bevidsthed

2. trinforløb for 3.-4. klassetrin

Disponeres som 1. trinforløb

3. trinforløb for 5.-6. klassetrin

Disponeres som 1. trinforløb

4. trinforløb for 7.-9. klassetrin

Disponeres som 1. trinforløb

Tværgående emner og problemstillinger i dansk

Tværgående temaer i dansk

Opmærksomhedspunkter i dansk

Undervisningsvejledning i [faget] [Dispositionen skal tilpasses det enkelte fag]

1) Om undervisningsvejledningen i [faget]

Hvad er undervisningsvejledningens funktion, og hvordan er den bygget op?

Undervisningsvejledningen giver information, støtte og inspiration til at kvalificere de mange valg, som læreren, i samarbejde med sin leder og sine kolleger, påtager sig i sin praksis. Den informerer om de bestemmelser i folkeskoleloven og i Fælles Mål, som vedrører undervisningen i faget, og den støtter ved at forklare og eksemplificere centrale dele af fagets færdigheds- og vidensområder. Endelig giver den inspiration ved at beskrive forskellige mulige valg i tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen. I forbindelse med disse beskrivelser lægger undervisningsvejledningen op til diskussion af potentialer og begrænsninger i forskellige former for undervisningspraksis.

2) Elevernes alsidige udvikling via faget

Hvordan kan fagets indhold, erkendelsesmåder og arbejdsformer (jf. § 5) fremme elevernes alsidige udvikling (jf. § 10, stk. 4) og de overordnede ideer med folkeskolen (jf. § 1) igennem undervisningen?

Et udgangspunkt for besvarelsen af dette spørgsmål kan være en karakteristik af faget i skolen. Hvad er de overordnede ideer med faget i folkeskolen, jf. læseplanens formuleringer? Hvad er det centrale indhold, og hvad er de centrale erkendelsesmåder og arbejdsformer i faget? Hvordan kan dette indhold og disse processer bidrage til elevernes alsidige udvikling?

Hvordan kan undervisning, der medtænker elevernes alsidige udvikling og reflekterer de overordnede ideer med folkeskolen, se ud? Inddrag evt. beskrivelser af korte episoder fra undervisningen (fx uddrag af klassesamtaler, beskrivelser af elevers arbejdsprocesser eller af læreres oplæg til faglige aktiviteter), og formuler spørgsmål i tilknytning til beskrivelserne, som giver fagprofessionelle mulighed for at forholde sig til den tilgang til undervisning, som beskrivelserne illustrerer.

3) Tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen

Hvilke didaktiske valg og refleksioner er (generelt) forbundet med den fagprofessionelles tilrettelæggelse af undervisningen i faget, og hvordan foretager forskellige lærere disse valg (bl.a. vedrørende mål, indhold, metoder og arbejdsformer)? Inddrag evt. beskrivelser af korte episoder fra læreres lang- og kortsigtede tilrettelæggelse af undervisningen, og formuler spørgsmål i tilknytning til beskrivelserne. Spørgsmålene skal give de fagprofessionelle mulighed for at forholde sig til forskellige tilgange til undervisningens tilrettelæggelse og kan bl.a. vedrøre undervisningsdifferentiering og elever med særlige behov.

Hvilke didaktiske valg og handlinger er forbundet med den fagprofessionelles gennemførelse af og samarbejdet om undervisningen? Hvad karakteriserer god undervisning i faget, og på hvilke måder kommer den professionelle dømmekraft og det gode kollegiale samarbejde til udtryk?

Hvilke forskellige tilgange er der til at foretage disse valg (bl.a. vedrørende mål, indhold, metoder og arbejdsformer)?

Hvilke didaktiske valg er der forbundet med at evaluere undervisningen og elevernes udbytte af den?

4) Kvalificeringen af forholdet mellem kompetencer og indhold

I dette afsnit uddybes forholdet mellem kompetencemål og den indholdsmæssige progression i relation til færdigheds- og vidensområder, jf. læseplanens formuleringer. Fag har forskellige forståelser af, hvad "kompetencer" og "indhold" er, som må kvalificeres. Samtidig må undervisningsvejledningen tydeliggøre forholdet mellem progressionen i undervisningens indhold og elevens faglige progression.

5) Almene temaer

I dette afsnit kan der omtales en række almene temaer, fx undervisningsmiljø og trivsel, forældresam-arbej-de, elevinddragelse, åben skole, lektiehjælp og faglig fordybelse og/eller bevægelse, i den udstrækning, det skønnes relevant. Skrivegrupperne må vurdere behovet for vejledning eller inspiration i tilknytning til andre punkter end 1-5.

6) Tværgående emner og problemstillinger

I dette afsnit beskrives de dele af faget, der er relevant i tværfaglige samarbejder.

7) Tilpasning af undervisning i faget til elevernes forudsætninger

I dette afsnit uddybes, hvordan der kan arbejdes med undervisningsdifferentiering (indholdsvalg, pædagogik, didaktik og arbejdsformer, valg af læremidler, materialer og aktiviteter, organisering m.v.), elever med faglige vanskeligheder, sproglig udvikling i faget, elever med særlige behov og elever med andre vanskeligheder.

Bilag 3c

Fælles Mål 2019

Indledning

Forord (UVM og/eller ministeren)

Rådgivningsgruppens fem pejlemærker for folkeskolen (parafraseres)

Folkeskolens formål (gengives i fuld tekst)

Undervisningens tilrettelæggelse i lov om folkeskolen (gengives i fuld tekst)

Læreplanens opbygning. Forholdet mellem lov og bekendtgørelse og mellem bindende og vejledende niveauer i Fælles Mål

Folkeskolens formål

§ 1, stk. 1

Kundskaber og færdigheder

Videre uddannelse og lyst til at lære

Fortrolighed med det egne og forståelse for det fremmede

Samspillet med naturen og elevens alsidige udvikling

§ 1, stk. 2

Udvikling af arbejdsmetoder og rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst

Erkendelse og fantasi

Selvtillid, stillingtagen og handlekompetence

§ 1, stk. 3

Deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter

Frihed og folkestyre

Åndsfrihed, ligeværd og demokrati

Undervisningens tilrettelæggelse i lov om folkeskolen

§ 5, stk. 1: Kriterier for indholdsudvælgelse og krav om tværfaglighed i undervisningen

§ 10, stk. 3: Tilrettelæggelse ud fra færdigheds- og vidensområderne

§ 11: Tilrettelæggelse af undervisningen i børnehaveklassen i form af leg og udviklende aktiviteter samt med udgangspunkt i formål, kompetencemål samt færdigheds- og vidensområder

§ 13, stk. 2: Tilrettelæggelse ud fra den løbende evaluering af elevernes udbytte af undervisningen i elevplanen

§ 18, stk. 1: Valg af indhold, materiale og metode ud fra skolens formål, fagmål og elevernes behov og forudsætninger

§ 18, stk. 3: Fastlæggelse af undervisningens indhold med henblik på, at kravene ved prøver kan opfyldes i de fag, hvor der er prøver, jf. § 14

§ 18, stk. 4: De fagprofessionelles samarbejde med eleverne om undervisningens tilrettelæggelse

Fagformål

Kompetencemål

Færdigheds- og vidensområder

Læseplan

Undervisningsvejledning med vejledende mål